

บทบรรณาธิการ

วารสาร “จุดยืน” ฉบับนี้จัดทำขึ้นเป็นฉบับพิเศษเพื่อระลึกถึงอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน ส่วนแรก ส่วนใหญ่เป็นการไตร่ตรองที่ถอดความและเรียบเรียงมาจากการสัมภาษณ์วิชาการ “สตรีนิยมจากมุมมองและประสบการณ์ของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์” เพื่อระลึกถึงอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ และเนื่องในโอกาสเดือนสตรีสากล 2562 ในวันที่ 13 มีนาคม 2562 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคารสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนที่สอง เป็นบทความประจำฉบับ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากผู้เขียนที่ได้รับเชิญมาในโอกาสที่กล่าวมาข้างต้นนี้ และผู้เขียนทั่วไปที่ส่งบทความเข้ามาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ อย่างไรก็ตาม บทความทั้งหมดในฉบับพิเศษนี้ล้วนเชื่อมโยงกับแนวคิดสตรีนิยมทั้งที่อาจารย์ได้เคยกล่าวไว้และในประเด็นที่อาจารย์เคยกล่าวว่ายังไม่มีการศึกษามากนัก

ส่วนที่หนึ่ง :

การสะท้อนย้อนคิดจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์ฉลาดชาย

ผู้เขียนเหล่านี้สะท้อนย้อนคิดจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์ฉลาดชาย ซึ่งต่างล้วนมีประสบการณ์ใกล้ชิดกับ อ.ฉลาดชาย บางท่านเป็นลูกศิษย์ที่เคยทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโท บางท่านเป็นเพื่อนร่วมงานในวงวิชาการและขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน การสะท้อนย้อนคิดจากประสบการณ์กับอาจารย์ฉลาดชายจึงอาจไม่ได้เป็นสิ่งที่เรียกว่าบทความตามขนบทางวิชาการ ที่ต้องมีแนวคิดทฤษฎี วิธีการได้มาซึ่งข้อมูล การอ้างอิง การวิเคราะห์ ฯลฯ แต่เป็นสิ่งที่พวกเขาสะท้อนออกมาจากประสบการณ์ที่ได้รับร่วมชีวิตและประสบการณ์กับอาจารย์ เนื้อหาเริ่มต้นจากคำถามว่าอาจารย์ฉลาดชายเป็นเฟมินิสต์แนวไหน? ซึ่งผู้อ่านคงจะต้องหาคำตอบเอาเอง ผู้เขียนส่วนใหญ่พบว่างานเขียนด้านสตรีนิยมของอาจารย์ฉลาดชายเริ่มศึกษาสตรีนิยมจาก “ปัญหาของผู้หญิง” ตั้งแต่ระดับจุลภาคถึงระดับโครงสร้าง และให้ความสนใจกับ “วิถีชาวบ้าน” และ ผู้หญิง “ชาวบ้าน” และจะเน้น “เรื่องเล่า” ประสบการณ์ของผู้หญิง โดยเฉพาะการทบทวนประสบการณ์ของตัวเอง และผู้ชายก็ต้องมีการทบทวนตัวตน และมุมมองของผู้ชายเองด้วย สตรีนิยมถือว่าประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิงมีความเป็นการเมือง ผู้หญิงแต่ละคนมีประสบการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกัน และผู้หญิงกับผู้ชายก็มีความแตกต่างกัน ความรู้ในแนวสตรีนิยมจะต้องเป็นความรู้ที่วิพากษ์

ความรู้ ขจัดอคติทางเพศ และนักสตรีนิยม คือ “ผู้ทำการเปลี่ยนแปลง” ในเวลาเดียวกัน

อาจารย์ฉลาดชาย เป็นเฟมินิสต์แนวไหน ?

“อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ บอกทุกเวทีว่าตนไม่ใช่ นักสตรีนิยมแต่การที่ใครจะเป็นผู้ขายนักสตรีนิยมหรือไม่นั้น คงมิได้อยู่ที่การบอกกล่าวของตนเอง หากแต่เป็นผู้คนอื่น ๆ ที่มองเห็นและได้รับผลพวงนั้นมีใช่หรือ ที่จะเป็นผู้ตัดสินและจัดประเภท???”

วิระดา สมสวัสดิ์, 2545 : 14 (อ้างในจามะรี เชียงทอง)

“ในมุมมองของอาจารย์ฉลาดชาย สตรีนิยม ทั้งในด้านที่เป็นทฤษฎีและในด้านที่เป็นการกระทำหรือปฏิบัติการทางการเมืองในลักษณะของขบวนการเคลื่อนไหวที่มีกิจกรรมนั้น เป็น พหุพจน์ (plural) ผสม (mixed) และ เคลื่อนตัว (moving) มีการผสมผสานตลอดเวลาและหยิบยืมแนวทางการคิดจากหลากหลายทฤษฎี ...ดังนั้น จึงไม่จำเป็นสำหรับนักสตรีนิยมที่จะระบุว่าตนเป็นนักสตรีนิยมแนวนั้นแนวนี่ พร้อมกันนั้นก็ตัดคนอื่นออกไปจากความเป็นนักสตรีนิยม เป็นสิ่งที่พวกเขาไม่ทำกันแล้ว ลักษณะผสมผสานหรือบูรณาการ (Integrative) ที่สามารถยก “ประเด็น” เรื่องนั้นเรื่องนั้นมาคิดวิพากษ์และปฏิบัติการโดยไม่มีติดต่อกับกรอบใดกรอบหนึ่งได้ เช่น นักสตรีนิยมสามารถ “จับ” ประเด็นสิทธิ สุขภาวะ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ความรุนแรง และอื่น ๆ มา “ทำ” ได้ควบคู่หรือผสมผสานกันไปเช่นนี้ถือว่าเป็นจุดแข็งของสตรีนิยมในปัจจุบัน”

โสภิตา วีรกุลเทวีญู

เริ่มจากงานของจามะรี เชียงทอง ผู้เขียนได้ทบทวนอิทธิพลทั้งเชิงวิชาการ และทั้งบริบททางสังคม ที่มีส่วนในการประกอบสร้างมุมมองด้านสตรีศึกษาของอาจารย์ฉลาดชาย เริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2510 ที่มีขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาและภาคประชาชน การเคลื่อนไหวของนักศึกษารณรงค์ต่อต้านสงครามเวียดนาม การเรียกร้องเสรีภาพทางวิชาการในสหรัฐอเมริกา งานวิชาการในแนวมาร์กซิสต์ และการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสตรีในช่วงทศวรรษ 1960-1970 อาจารย์ฉลาดชายไม่ใช่ผู้ขายคนแรกที่ศึกษา “ปัญหาผู้หญิง” แต่ยังมีผู้ชายคนอื่นๆ เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ หรือ จิตร ภูมิศักดิ์ ในงานเขียนตั้งแต่ พ.ศ. 2500 บริบททางวิชาการอีกด้านหนึ่งที่หล่อหลอมมุมมองของอาจารย์ฉลาดชายในฐานะนักมานุษยวิทยา คือ ความสนใจในการศึกษา “วิถีชาวบ้าน” เน้นเรื่องการศึกษาชาวบ้านที่เป็นคนธรรมดาทั่วไป อย่างเช่นงานวิจัยในระยะแรกที่เป็น

ศึกษาพิธีกรรมความเชื่อในภาคเหนือ (ผีเจ้านาย) และ “ป่าไม้สังคม” กับการพัฒนาชนบท งานเขียนด้านสตรีนิยมของอาจารย์ฉลาดชายเริ่มศึกษาศตรีนิยมจาก “ปัญหาของผู้หญิง” ตั้งแต่ระดับจุลภาคถึงระดับโครงสร้าง ไม่ได้มองปัญหาผู้หญิงเฉพาะผู้หญิง “ชนชั้นกลาง” แต่มองไปถึงผู้หญิง “ชาวบ้าน” งานเขียนของอาจารย์มักเป็นการทบทวนประสบการณ์ ของตัวท่านเองในอดีต แสดงให้เห็นว่าผู้ชายก็ต้องมีการทบทวนตัวตน และมุมมองของ ผู้ชายเองด้วย การนำเสนอ “เรื่องเล่า” ของผู้ถูกศึกษาจากประสบการณ์ ซึ่งเป็นวิถีวิทยา ทางมานุษยวิทยาช่วงปลายยุค 1970 และ1980 และเป็นวิถีวิทยาในแนวสตรีนิยม ที่เน้น “เรื่องเล่าจากประสบการณ์ของผู้หญิง” ในฐานะ “ความรู้” เป็นการโต้แย้งว่าความรู้ส่วนใหญ่ในสังคมเป็นความรู้ที่สร้างขึ้นโดยผู้ชาย และความรู้ของผู้หญิงไม่ถูกยอมรับว่าเป็นความ รู้ อาจารย์กล่าวถึงประสบการณ์ การเติบโตขึ้นมา กับ “ผู้หญิง” แต่ในขณะเดียวกัน ก็ถูก ปลุกฝังค่านิยมแบบชายให้รักษาคำศัพท์ศรีของความเป็น “ลูกผู้ชาย” ซึ่งเป็นประสบการณ์ใน ระดับครอบครัว และรัฐไทยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ทั้งกระบวนการทำงานของวาท กรรม และทั้งแบ่งปันประสบการณ์ในการถูกประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ในฐานะ “คู่ ตรงข้าม” กับ “ความเป็นหญิง”

งานของอภิญญา เฟื่องฟูสกุล ได้นำเสนอ “เสียงของผู้หญิง” กับข้อโต้แย้งมนิ ทศน์หนึ่งในทฤษฎีสังคมศาสตร์ที่เรียกว่า ผู้กระทำ (Agency) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของ การถกเถียงในงานศึกษาเกี่ยวกับเฟมินิสต์และศาสนา ในทัศนะของซาบา มาห์มูด (Saba Mahmood) ผู้เขียนหนังสือ ชื่อ Politics of Piety ซึ่งถกกระแสร่วมกันของเฟมินิ สต์ โดยโต้แย้งแนวคิดเฟมินิสต์ตะวันตกที่มองผู้กระทำ หมายถึง ข้อขัดแย้งตรงข้ามหรือต่อ ด้านกับการครอบงำซึ่งเป็นการติดในกับดักคู่ตรงข้าม แต่อาจจะมีความแตกต่าง ๆ ที่ซับซ้อนของ ยุทธศาสตร์การเลือกของผู้หญิง ผู้หญิงเหล่านี้ต้องการจะหาความหมายของตัวเองทางศีล ธรรม (religious self) ตัวตนทางศาสนาที่มีความหมายต่อเขา แต่เขาก็สามารถเปิดพื้นที่ ของเขาได้ ไม่ได้เชื่อเชื่อ สยบยอม เพราะไม่ลุกขึ้นต่อต้าน โดยผู้เขียนได้นำเสนอกรณีศึกษา ชีวิตของผู้หญิงที่ปฏิบัติธรรมและเลือกที่จะสร้างตัวตนทางศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

โสภิตา วีรกุลเทวัญ ได้เห็นว่าแนวคิดสตรีนิยมจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จาก อาจารย์ฉลาดชายในสมัยเป็นนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโท อาจารย์สนับสนุนแนวคิด ของนักสตรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นอย่างมาก และเห็นความ สำคัญในการเปลี่ยนประสบการณ์เป็นทฤษฎี และถือว่าเป็นภารกิจของนักสตรีนิยม ใน ทางวิชาการ นักสตรีนิยมจะต้องทำการประเมินประสบการณ์ของผู้หญิงกันใหม่ในฐานะที่ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีวิทยา และทฤษฎีของสังคมศาสตร์ โดยต้องยอมรับว่าสตรีนิยมถือว่า

ประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิงมีความเป็นการเมืองอย่างเข้มข้นและสำคัญ อาจารย์มักจะเน้นว่าผู้หญิงแต่ละคนมีประสบการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ของสังคม วัฒนธรรม ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ชนชั้น ต่างวัย รวมทั้งต่างกันทางสรีระร่างกาย ผู้หญิงกับผู้ชายยังมีความแตกต่างมากมายในเชิงประสบการณ์ ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ เรื่อง เพศวิถี (sexuality) อาจารย์มักจะเน้นให้เห็นประเด็นเรื่องอคติทางเพศ และความมีเดบอดในเรื่องหญิงชายต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ความรู้ในแนวสตรีนิยมจะต้องเป็นความรู้ที่วิพากษ์ความรู้ที่มีลักษณะหรือมีฐานรากมาจากจารีตและสังคมจารีต เนื่องจากบริบทต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป หากยังนำความรู้ชุดเดิมมาใช้ก็อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์และถูกปฏิเสธ ชัดขึ้นได้ นักวิจัยแนวสตรีนิยมจึงต้องมีหน้าที่ในการผลิตสร้างความรู้ วิจัยในลักษณะวิพากษ์จารีตความรู้แนวสตรีนิยม สตรีนิยมต้องสามารถอธิบายถึง การหายไปของผู้หญิง ทั้งในฐานะที่เป็น “ผู้รู้” กับ “ผู้ถูกรู้” ในความรู้สาธารณะ ทำให้ผู้หญิงจึงไม่ค่อยมีบทบาทในการผลิตสร้างความรู้ และยังช่วยในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ โดยมุ่งหวังจะปลดปล่อยผู้หญิงให้หลุดพ้นจากการกดขี่ต่าง ๆ สตรีนิยมในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความหลากหลาย และแตกต่าง ไม่ได้มีเป้าหมายที่เหมือนกันและคงที่อยู่ตลอดเวลา แต่เปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของสิ่งที่พวกเขากำหนดว่าเป็นปัญหาสำคัญในช่วงเวลาและในสถานที่นั้น ๆ และนักสตรีนิยม คือ “ผู้ทำการเปลี่ยนแปลง”

ในการนำเอาหลักคิดของสตรีนิยมไปปรับใช้ในการทำงานพัฒนาสตรีในชุมชน วิสุทธิ์ เหล็กสมบูรณ์ ทำการไตร่ตรองประสบการณ์ด้วยการเขียนแบบ “เรื่องเล่า” ซึ่งกล่าวว่า “อาจารย์ฉลาดชายเองพยายามจะลบเส้นแบ่งแห่งทวิภาวะของการเขียนเชิงวิชาการทั่วไปที่ใช้ภาษาเขียนแบบราชการ ที่แยกส่วนระหว่างข้อเท็จจริงกับอารมณ์ความรู้สึกของคุณ แยกส่วนระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน ผู้รู้กับสิ่งที่รู้ โดยบอกว่า การเขียนงานวิชาการ หรือตามแบบแผนราชการแบบจารีตเป็นวิธีเขียนที่ผู้ชายสร้างขึ้น สะท้อนภาพอำนาจผู้ชายเป็นใหญ่ผ่านการวางกฎเกณฑ์การใช้ภาษา” โดยนำบทเรียนที่ได้จากการทำงานพัฒนาร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นการนำแนวคิดสตรีนิยมเข้าไปผสมผสานหรือบูรณาการโดยใช้ต้นทุนในพื้นที่ วิธีการพูดการคุย การเล่าเรื่อง แกนนำของชุมชน เปรียบเหมือนกับการดำ “ส้มตำ” ถ้ามีเส้นมะละกอล้วน ๆ คงไม่มีใครอยากกิน ต้องใช้ส่วนผสมอย่างอื่นเข้ามาปรุงด้วยกัน ต้องอาศัยศาสตร์หรือศิลปะที่หลากหลายเข้ามาบูรณาการ แล้วก็มีกรซิม คือ การคืนข้อมูล การสร้างการมีส่วนร่วม ให้ชาวบ้านสะท้อนว่าไม่อร่อย เผ็ดไป เปรี้ยวไป หวานไป บทเรียนที่สอง “อย่าให้ความรู้ผูกติดอยู่กับผู้รู้” ปรับแนวคิดจากการที่เรายึดติดตำราไปสู่การปรับใช้หรือต่อยอดทุนความรู้จากสังคมในพื้นที่ มองว่าแนวคิดเรื่องสตรีนิยมมีอยู่ในตัวผู้หญิง

ทุกคนหรือผู้ชายทุกคนอยู่แล้ว แต่อาจถูกกลบทับหรือครอบงำไว้ ต้องหาจังหวะ หาพลังไป สกัดออกมา และบทเรียนที่สาม การดำรงชีวิตของนักสตรีนิยมนักเคลื่อนไหวเพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนไม่แยกออกจากปฏิบัติการทางสังคม เพราะชาวบ้านจะหาวิธีเรียนรู้ สตรีนิยมนวมทั้งแนวคิดต่าง ๆ จากเราโดยอ่านชีวิตของเรา

รมเย็น โกไศยกานนท์ ได้เสนอเกี่ยวกับการนำแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์ ฉลาดชาย ในการไปปรับใช้กับการสร้างความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาในฐานะ กระบวนการสร้างความเสมอภาคทางเพศ ว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถใช้กระบวนการสร้าง ความเป็นนานาชาติในเชิงยุทธศาสตร์ในฐานะกระบวนการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ โดยทำผ่าน 1. กระบวนการตั้งเป้าหมายร่วมกันที่มีแง่มุมเฉพาะเจาะจงเพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่องความเสมอภาคทางเพศ 2. การออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของคนที่มีความ หลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ และ 3. กระบวนการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้ที่มี ส่วนร่วมในกระบวนการหรือกิจกรรมสร้างความเป็นนานาชาติ โดยรมเย็นได้นำเสนอเรื่อง เล่าของเพื่อนสามคน ที่สะท้อนประสบการณ์จากการเรียนรู้จากอาจารย์ฉลาดชาย ในเรื่องอัตลักษณ์ ที่มาจากแนวความคิดของสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) ที่สามารถนำมา การออกแบบยุทธศาสตร์ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ การจะเข้าใจ อัตลักษณ์ของตนเองได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นที่ได้เปรียบเทียบให้เห็นความเหมือน หรือความต่างของอัตลักษณ์ของเราและเขา รวมทั้งการมีอัตลักษณ์อื่น ๆ ที่ทับซ้อนอยู่ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางเพศ เพศภาวะ และเพศวิถี อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ความเป็น คนของชนชาติใดชาติหนึ่ง อัตลักษณ์ที่หลากหลายเหล่านี้ถูกผลิตและสื่อผ่านสัญญาณ โดย แต่ละวัฒนธรรมจะสร้างสิ่งที่เป็นความหมายที่เข้าใจร่วมกัน และสิ่งที่นั่นว่าดีงามอาจจะ แตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่รองรับระบบสัญญาณเหล่านี้ก็ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่มีการปรับเปลี่ยน ซึ่งจะมีการแสดงออกเชิงสัญญาณและความหมายที่ต่างกัน

ส่วนที่สอง : บทความประจําฉบับ

บทความประจําฉบับประกอบด้วย 3 บทความหลัก ที่สะท้อนให้ปัญหาที่แนวคิด สตรีนิยมนกล่าวถึงและเป็นข้อเรียกร้องมาตลอด ทั้งปัญหาในเชิงจุลภาคและเชิงโครงสร้าง ใน เรื่องของสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์กับรัฐ ซึ่งเป็นสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ส่วนอีกสอง บทความ บทความหนึ่งสะท้อนถึงสิ่งที่อาจารย์ฉลาดชายให้ความสำคัญ คือ การถูกประกอบ สร้าง “ความเป็นชาย” ในฐานะ “คู่ตรงข้าม” กับ “ความเป็นหญิง” ซึ่งในบทความทำให้เกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงทางเพศในโลกไซเบอร์เสียเลย ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เกิด “เสียง

ของผู้หญิง” ในการตอบโต้ อีกบทความหนึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับ “เพศวิถี” ที่อาจารย์เคยกล่าวว่ายังมีการศึกษาไม่มากนัก สะท้อนให้เห็นความเป็นเพศที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นในการตีความและปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน

บทความ “ครรภ์ของชาติ: การสร้างวินัยการเจริญพันธุ์กับประวัติศาสตร์เพศวิถีของผู้หญิงในไทย” ของปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี สะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างชาติผ่านการควบคุมกำกับทางเพศ ที่ไม่เพียงเป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง หากแต่ยังสะท้อนความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของตัวแทนและอุดมการณ์ของรัฐ รัชชาติสมัยใหม่ประกอบสร้างความเป็นชาติ ผ่านการเปลี่ยนแปลงและสร้างวินัยเหนือร่างกายของผู้หญิง ภายใต้อำนาจความหมายและการควบคุมครรภ์สี่ประเภทด้วยกัน ได้แก่ ครรภ์อารยะ ครรภ์เพื่อการผลิต ครรภ์พัฒนา และครรภ์ศีลธรรม ผู้หญิงในตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ต่างก็ช่วงชิงและต่อรองกับความหมายและการควบคุมของรัฐมาตลอดช่วงประวัติศาสตร์ โดยใช้แนวคิดเรื่องอำนาจชีวญาณ (Biopower) และการเมืองชีวญาณ (Biopolitics) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติ และการสร้างชาติสมัยใหม่ กับการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง การเมืองชีวญาณยังมีผลต่อการรับรู้และวิถีคิดในร่างกายของผู้หญิงเอง ที่ซึ่งประวัติศาสตร์ชีวิตทางเพศของพวกเธอ ซึ่งยังผลอย่างลึกซึ้งต่อการนิยามความหมายของ “ความเป็นผู้หญิง” และ “ความเป็นแม่” ชีวิตทางเพศ อารมณ์ความรู้สึก และความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์ที่พวกเธอมีกับคนในสังคม

บทความเรื่อง “อำนาจชายเป็นใหญ่: การลดคุณค่าและความรุนแรงทางเพศในวงการเรปเปอร์ของไทย” ของดิฐพงศ์ ประเสริฐไพฑูรย์ กล่าวถึง การที่เรปเปอร์มีรูปแบบของวัฒนธรรมการลดคุณค่าความเป็นคน และการประกอบสร้างความรุนแรงทางเพศในเนื้อเพลงผ่านการตีความความหมายเนื้อเพลง และการคาดการณ์ถึงปัญหาความรุนแรงทางเพศที่จะส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของคนในสังคม ผลของการวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดในเนื้อเพลงเรปเปอร์เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้ฟังเพลงเรปเปอร์ให้กลายเป็นผู้กระทำความรุนแรงทางเพศ และมองวัฒนธรรมการลดคุณค่าและการกดขี่ทางเพศหญิงเป็นเรื่องที่สนุกและถูกต้อง ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการประกอบสร้างสิ่งเหล่านั้นให้กลายเป็นมายาคติ หรือความคิด/ความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถาม

บทความเรื่อง “ก้น” : การเปลี่ยนผ่านความเป็นชายผ่านมุมมองชายรับชาย ของเบญจรงค์ ธิระผลิกะ ความเป็นชายมักถูกกำหนดโดยสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการแบ่งบุคคลออกเป็นสองกลุ่มด้วยเกณฑ์ความเป็นชาย เช่น ความแข็งแรง ความกล้าหาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกิจกรรมทางเพศผ่านอวัยวะเพศ

ชาย มีผลให้ประเด็นที่นอกเหนือจากข้างต้นไม่มีความเป็นชาย ดังเช่น “กั้น” ที่จะกล่าวใน การศึกษาชิ้นนี้มักถูกพูดถึงว่าเป็นเพียงอวัยวะระบายนองเสียออกจากร่างกายเท่านั้น การ ศึกษาชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกั้นต่อความเป็นชายผ่านมุมมอง คุณลาตพราว 30 ในพื้นที่ทวีตเตอร์ด้วยวิถีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาดิจิทัล ผลการศึกษา โดยสรุปพบว่า ปัจจุบันความหมายของกั้นถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไปจากอวัยวะระบายนอง เสียไปสู่ความเป็นชาย นำไปสู่ทุนทางสัญลักษณ์ ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจ

ส่วนงานเขียนสุดท้าย เป็น “หนังสือปริทัศน์” โดยไพบุลย์ เสงสุวรรณ เรื่อง Essential Trade: Vietnamese Women in a Changing Marketplace (2014) ของ Ann Marie Leshkovich ใช้มโนทัศน์หลักคือสารัตถะนิยมเชิงเพศภาวะ (Gender Essentialism) ในการเสนอข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีแนวสตรีนิยมต่อนักคิดสายหลัง-โครงสร้างนิยม โดยผู้เขียน หยิบยกงานของนักวิชาการสายสตรีนิยมโลกที่สาม มาโต้แย้งว่า เพศสรีระไม่ใช่ว่าไม่มีแก่น สาร แต่ผู้หญิงสามารถใช้ความคิดแบบสารัตถะในเชิงยุทธศาสตร์ สร้างอำนาจการต่อรอง ทั้งในตลาดและครอบครัวไปพร้อม ๆ กัน อย่างเช่น ความเป็นหญิง ในแง่การเมืองเชิง อัตลักษณ์ และในฐานะผู้กระทำการ

ผู้จัดทำขอส่งความระลึกถึงอย่างสูงสุดและขอตั้งจิตคารวะแด่อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ และรองศาสตราจารย์วิระดา สมสวัสดิ์ ผู้ก่อตั้งศูนย์สตรีศึกษา และขอขอบคุณผู้ ที่เกี่ยวข้องที่ทำให้วารสารจุดยืนฉบับพิเศษนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ ให้การสนับสนุน “จุดยืน: วารสารสตรีนิยมไทย” ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องตามเจตนารมณ์ ของผู้ก่อตั้ง

อริยา เศวตามร์
บรรณาธิการฉบับพิเศษ